

Pavol Odaloš

Literáronymá v slovenskej literatúre

Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v
Banskej Bystrici, 2020., 220 str.

Pavol Odaloš, slovački lingvist u fokusu čijega znanstvenog interesa jesu sociolingvistika, leksikologija, onomastika, stilistika i teorija komunikacije, 2020. godine objavio je dopunjeno i prošireno izdanje svoje monografije *Literáronymá v slovenskej literatúre* (1. izdanje tiskano je 2012. godine). Autor na 220 stranica knjige čitatelju nudi svoj model obrade imena koja su sastavnicama književnih djela odabranih slovačkih književnika.

Nakon predgovora prvomu i drugomu izdanju (str. 5–7) slijede tri temeljna poglavlja knjige.

Prvo je poglavlje naslovljeno *Teoretické vymedzenie literároným* (str. 8–17). U njemu autor, nakon kratkoga prikaza bitnih značajki etimološkoga, strukturalističkoga i sociolingvističkoga pristupa proučavanju imena, detaljnije predstavlja svoj pristup literaronimima (imenima u književnim djelima). Taj je pristup bitno određen trima tezama kojima se ističe povezanost književnosti i društva, unutarnja hijerarhija imena u strukturi književnoga djela te brojne funkcije literaronima u književnome djelu. U posebnim dijelovima ovoga poglavlja opisuje se status literaronima (imena koja su sve donedavno bila na marginama onomastičkih istraživanja) te se osvrće na početke literaroonomastičkih istraživanja u slavenskoj onomastici, koji sežu u drugu polovicu 20. stoljeća. Upozoravajući na razliku između onima u stvarnome svijetu (*socijalonima – bionima, geonima i krematonima*) i onima virtualnoga svijeta književnoga djela (*literaronima*), koji predstavljaju individualnu piščevu interpretaciju svijeta, autor profilira *literaronomastiku* kao disciplinu »zaobrazujućej sa výskumom vytvárania a fungovania literároným ako literárnych vlastných mien v literárnych dielach« (Odaloš 2020: 10). Kao osnovnu jedinicu *literaronomastike* navodi *literaronim*, a ukupnost literaronima naziva *literaronimijom*.

U nastavku prvoga poglavlja govori o trima vrstama literaronima: 1. *transpozicijski literaronimi* »vznikli na základe sémantického metaforického a metonymického preberania so zámerom charakterizácie, symbolizácie a evokácie«, 2. *transferni literaronimi* »vznikli na základe transferačného preberania z reality«, 3. imena osoba koje su ušle u svijet književnoga djela kao reprezentativni predstavnici društva, npr. kao zastupnici određene političke ideje.

Slijedi dio u kojemu autor nabraja i objašnjava brojne funkcije literaronima: identifikacijsko-diferencijacijsku, vremensko-lokalizacijsku, literarnu... Potom u osnovnim crtama prikazuje načine nastanka literaronima; nominacijski sustav literaronima; vrste onimijskih sustava; središte i periferiju onimijskoga sustava; onimijski sustav proznoga/lirskoga djela, književnoga razdoblja, cjelokupnoga stvaralaštva nekoga književnika; onimijsko mikropolje i onimijsko makropolje te transformaciju literaronima. Prvo poglavlje knjige završava potpoglavljem (koje je novina u odnosu na prvo izdanje) naslova *Modelovanie literároným*, u kojemu se objašnjava obrada onima na temelju modela koji autor ovako definira: »Onymický model je základná onymická štruktúra, ktorá je tvorená funkčnými členmi, na zaznamenávanie onymických priznakov vo vlastnom mene« (Odaloš 2020: 17).

Drugo je poglavlje u knjizi naslovljeno *Transformácia slovenských literároným v makropodmienkach* (str. 18–24). U njemu autor – prateći razdoblja (od klasicizma i prosvjetiteljstva, preko predromantizma, romantizma, realizma, simbolizma do naturalizma i postmoderne) – upozorava na povezanost književnih škola, književnih pravaca, književnih vrsta i literaronimā u njima. Pritom se osvrće na glavne predstavnike pojedinih književnih pravaca u slovačkoj književnosti i literaronime u njihovim djelima iščitavajući funkcije tih imena.

Treće, najopsežnije, poglavlje autor je naslovio *Transformácia slovenských literároným v mikropodmienkach* (str. 25–204). Ono je podijeljeno na dva dijela. Nakon kratkoga podsjećanja na početke literarne onomastike u Slovačkoj i nabrajanja autora koji su se bavili imenima u djelima pojedinih književnika, Odaloš u prvome dijelu toga poglavlja (*Premeny literárnej onymie Ladislava Balleka*, str. 25–84) opširno analizira literaronimiju u djelima slovačkoga književnika Ladislava Balleka u različitim razdobljima njegova stvaralaštva, osobito se usredotočujući na funkcije različitih vrsta literaronima u analiziranim novelama i romanima (*Útek na zelenú lúku, Púť červená ako ľalia, Biely vrabec, Trinásty mesiac, Pomocník, Denník lekárnik Eugena Filadelfiho, Lesné divadlo, Čudný spáč zo Slovenského raja, Letiace roky, Zlatý stôl*) te na mjesto pojedinoga onima u onimijskome sustavu tih djela. Ballekova djela, čijom se onimijom Odaloš bavi u svojoj monografiji, pripadaju trima razdobljima piščeva stvaralaštva, pa se autor na kraju svakoga razdoblja osvrće na značajke nominacijskoga sustava u njemu te na kraju prvoga dijela trećega poglavlja dodaje osvrt na literaronime u ukupnome opusu Ladislava Balleka.

Drugi dio trećega poglavlja nosi naslov *Premeny literárnej onymie ďalších spisovateľov* (str. 84–204). Iz naslova potpoglavljā toga vrlo opširnoga dijela doznajemo literaronimija kojega je autora i kojega njegova djela predmetom Odaloševa istraživanja: *Literáronymá v diele Martina Kukučina, Literáronymami v románe Terézie Vansovej Sirota Podhradských, Literáronymá v novele Boženy*

Slančikovej Timravy Ĺapákovci, Literáronymá v románe Mila Urbana Ĺivý bič, Literáronymá v románe Františka Švantnera Nevesta hôľ, Literáronymá v románe Františka Švantnera Ĺivot bez konca, Literáronymá v básnických zbierkach Jozefa Tatára, Literáronymá v prozaickom diele Pavla Kondača, Literáronymá v básnickej zbierke Eduarda Gombalu Ĺierny drozd, Literáronymá v Pišťánkových románoch Rivers of Babylon, Literáronymá v proze Pavla Hríza Hore pupkom, pupkom sveta, Literáronymá v próze Maxima E. Matkina Polnočný denník, Literáronymá v próze Maxima E. Matkina Láska je chyba v programe, Literáronymá v románe Maxima E. Matkina Mexická vlna, Literáronymá v románe Maxima E. Matkina Mužské interiéry, Literáronymá v prózach pre deti Jána Uličianskeho. Novina u ovome – drugome, proširenome – izdanju Odaloševe monografije jesu literaronimi u djelima čiji su autori: Terézia Vansová, Božena Slančiková Timrava, Milo Urban, Jozef Tatár, Peter Pišťanek i Ján Uličiansky.

Knjiga završava kratkim zaključkom (*Záver*, str. 205–207) te opširnim popisom literature i izvora (*Literatúra*, str. 208–217).

Pavol Odaloš knjigom *Literáronymá v slovenskej literatúre* – drugim njezinim izdanjem koje od prvoga dijeli osam godina, a dopunjeno je proširivanjem fonda djela čiju literaronimiju autor analizira primjenom otprije oblikovane metodologije – nudi način analize imena koja se pojavljuju u odabranim književnim djelima slovačkih književnika. U knjizi autor predstavlja rezultate svojega dugogodišnjeg bavljenja literarnom onomastikom, njezinom metodologijom i terminologijom. Teorijska polazišta potom primjenjuje na odabrana književna djela dokazujući da su imena koja se pojavljuju u njima (literaronimi) promišljeni odabir samoga pisca te u sebi pohranjuju brojne informacije o vremenu i društvu koji su predmetom opisa, o značajkama referenata koji se imenom spominju tvoreći sustav koji funkcionira u samome djelu, ali je i odrazom značajki književnoga razdoblja u kojemu je to djelo nastalo.

U hrvatskoj su onomastici radovi koji propituju i tumače izbor imenā u njima pojavljujućih referenata kudikamo malobrojniji u usporedbi s radovima koji se bave raščlambom imena referenata (ponajprije imena ljudi i zemljopisnih objekata) zasvjedočenih u stvarnome okružju govornika hrvatskoga jezika. Ova bi knjiga mogla biti poticajem hrvatskim onomastičarima da imena koja su sastavnica književnih djela češće budu predmetom njihova znanstvenoga istraživanja i iščitavanja promišljenoga pristupa autora djela izboru, opisu i funkcioniranju imenā u strukturi djela te njihove povezanosti s vremenom i prostorom koji se u djelu opisuju.

Anđela Frančić